

การทำงานนั้น

คือการปฏิบัติธรรม

www.dhamma4u.com

ธรรมะใจกล่อม

ธรรมะเล่มน้อย

เป็นหนังสือธรรมะขนาดพกพา รายเดือน ๑๒ เล่ม ๑๒ เดือน เพื่อเจริญสติและแสวงหาปัญญาเบื้องต้นสำหรับผู้ไม่มีเวลาศึกษาเนื้อหาโดยละเอียด

สามารถมีส่วนร่วมได้โดย

๑. ผู้ที่อ่านแล้วคิดว่าดีมีประโยชน์ โปรดส่งมอบให้แก่ผู้อื่นต่อ เปรียบดังท่านให้ทาน

๒. สนับสนุนการจัดพิมพ์หนังสือธรรมะเล่มน้อยตามกำลัง

๓. เลือกจัดพิมพ์หนังสือธรรมะเล่มน้อย เพื่อเผยแผ่ในวาระต่าง ๆ เช่น งานวันขึ้นปีใหม่ งานเฉลิมฉลอง งานบุญ งานวันเกิด งานสมรส งานศพ ฯลฯ โดยสามารถเลือกเอาเฉพาะส่วนที่เป็นธรรมบรรยายและพิมพ์บางส่วนเพิ่มเติมได้

ธรรมะดี ๆ มีติดตัวไว้ เพื่อเจริญสติและปัญญา

ร่วมเป็นเจ้าของภาพ
พิมพ์ธรรมะเล่มน้อยได้ที่
หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ
โทร. ๐ ๒๙๓๖ ๒๘๐๐

BUDDHADĀSA INDAPASSO ARCHIVES

หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

การทำงานนั้น คือการปฏิบัติธรรม

โดย
พุทธทาสภิกขุ

ลำดับที่ ๖ ปี ๒๕๕๕

www.dhamma4u.com

บรรยายให้แก่
คณะกลุ่มเกษตร ๓๒ จังหวัด
วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘
ผู้ถอดคำบรรยาย
คุณวิชชัย วชิรวิวรรณ

การทำงานนั้น คือการปฏิบัติธรรม

ท่านทั้งหลาย ผู้แทนกลุ่มเกษตรกร
และบุคคลที่มีหน้าที่การงานเหมือนกัน,

ได้มาพบกันที่นี่ อาตมาก็ขอแสดงความ
ยินดีที่ได้พบ ในฐานะที่ว่าเป็นเพื่อนมนุษย์
เพื่อนพุทธบริษัท หรือ ผู้ที่มีความผูกพันกัน
อย่างมนุษย์

ประการที่ขอร้องให้พูดอะไรบางอย่าง
ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ท่านทั้งหลายนั้น
ก็เห็นว่า เป็นการกระทำที่ถูกต้อง จึงยินดีที่จะ
สนองความประสงค์ ส่วนเรื่องที่จะพูดนั้น

ก็พูดเท่าที่เห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์แก่พวก
ท่านทั้งหลาย ในทางฝ่ายจิตใจท่านนั่นเอง
ส่วนเรื่องเทคนิคทางวัตถุ ทางการงานนั้น
พูดไม่เป็น หรือพูดก็ไม่แปลกไปจากที่จะ
ทราบกันอยู่แล้ว

ส่วนเรื่องทางจิตใจนั้น เชื่อว่ายังไม่
ค่อยได้สนใจกันนัก และหัวข้อที่จะพูดก็
สรุปเป็นใจความสั้นๆ ได้ว่า “**การทำงาน
นั้นคือการปฏิบัติธรรม**” ถ้าใครยังไม่เคย
ได้ยินหรือยังไม่เคยคิดเช่นนี้ ก็ขอให้คิด
กันเสียใหม่ต่อไป ว่าการทำงานนั้นคือการ
ปฏิบัติธรรม ตามหลักธรรมในศาสนาและ
ทุกศาสนาด้วยซ้ำไป เรายังมีความเข้าใจผิด
กันบางอย่าง แยกการงานอาชีพออกเป็น
อาชีพ แยกการงานทางธรรม ทางศาสนา

เป็นอีกส่วนหนึ่งต่างหาก ซึ่งทำให้ต้องทำ
สองเรื่อง มันเพิ่มความยากลำบากมากขึ้น
แล้วมันก็ไม่จริงด้วย ไม่จริงในข้อที่ว่า
เป็นสองเรื่องนั้น ที่จริงมันก็เป็นเรื่องเดียว พุด
เสียวใหม่ก็พูดว่า การทำหน้าที่ของตนให้ถูก
ต้องและสมบูรณ์นั้นแหละ คือการปฏิบัติ
ธรรม ใครมีหน้าที่อย่างไร ก็ปฏิบัติหน้าที่
นั้นไป ความแปลกกันหรือความมีมากอย่าง
นั้น นั้นมันอยู่ที่หน้าที่ แต่ถ้าใครทำหน้าที่
แล้วกลายเป็นการปฏิบัติธรรมเสมอกัน
หมด ทำหน้าที่ของมนุษย์ก็เป็นการปฏิบัติ
ธรรมโดยวงกว้างทั่วๆ ไป ทำหน้าที่แคบ
ออกมา เช่น ทำหน้าที่ของบิดา ทำหน้าที่
ของมารดา ก็เป็นการปฏิบัติธรรมในหน้าที่
ที่นั้นๆ

เดี๋ยวนี้เราชาวเกษตรกรทั้งหลาย
ทำหน้าที่อะไร คนที่เห็นแก่ตัว ก็พูดว่า
ทำหน้าที่เลี้ยงปากเลี้ยงท้องของตัวเองหรือ
ครอบครัวของตัวเอง คนที่ไม่เห็นแก่ตัวนัก ก็
พูดว่า ทำนี้ทำเพื่อประเทศชาติ ซึ่งมันใหญ่
กว่าตัวเรา เพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติ
ยิ่งกว่าจะเห็นประโยชน์แก่ตัวเรา เรียกว่า
มีจิตใจที่กว้างกว่า แต่การทำเพื่อประเทศ
ชาตินั้นก็ยังไม่กว้างเท่าไรหรอก ถ้าใครกล้า
คิดไปถึงว่า เราทำเพื่อความเป็นมนุษย์ของ
มนุษย์ทั้งหมด เขาเรียกว่าทำเพื่อมนุษยชาติ
คือ ทำให้ชาติมนุษย์นี้มันยังคงอยู่ เป็น
มนุษย์ที่ดี อย่างนี้มันกว้าง มันครอบคลุมไป
ทั้งโลก คนที่มีจิตใจกว้างจริงๆ เขาก็จะพูด
ว่า เราเกิดมานี้ เพื่อทำโลกให้มันงดงาม ไม่

ได้เกิดมาเพื่อปากท้องของเรา ลูกเมียของ
เรา อะไรของเรา หรือแม้แต่ประเทศชาติ
ของเรา ซึ่งจะเห็นว่ามันแคบไป เพราะว่า
ถ้าเขาเกิดมาเพื่อประโยชน์แก่โลกทั้งหมด
เลย และทำโลกนี้ให้งดงาม

ฉะนั้นประโยชน์ของประเทศชาติ หรือ
ของครอบครัว หรือของตัวเรา มันรวมอยู่ใน
นั้นด้วย เป็นของเล็กไป การคิดอย่างกว้างๆ
นั้น มันดีกว่าการคิดอย่างแคบๆ มันทำให้
เป็นคนใจกว้าง ไม่ค่อยเห็นแก่ตัว คนที่ไม่
เห็นแก่ตัวนั้นแหละ จะทำอะไรได้สำเร็จ
คือจะไม่โกง จะไม่เอาเปรียบ นี่เป็นข้อแรก
คนที่โกง หรือเอาเปรียบนั้น คือคนที่เห็นแก่
ตัวทั้งนั้น ไม่เชื่อก็ไปดูที่ไหนก็ตาม ถ้ามีการ
โกง มีการเอาเปรียบ ก็เป็นการทำโดยคน

เห็นแก่ตัว ถ้าไม่เห็นแก่ตัว มันก็ไม่ทำอย่าง
นั้น

ฉะนั้นเราทำตนเป็นคนไม่เห็นแก่ตัว
เสียอย่างเดียวก็พอ ก็ทำเพื่อทุกคนแล้วจะ
เอาเปรียบใครกัน ถ้าทำเพื่อเพื่อนมนุษย์
ทั้งหมด ก็ถือว่ามนุษย์ทั้งหมดนะ มันเป็นตัว
ตัวเรา หรือเป็นของเราก็ได้ นี่คนมันใจกว้าง
อย่างนี้ มันสบายเสียตั้งแต่ที่แรกแล้ว นี่ก็จะ
ทำอะไร มันก็คิดกว้าง หรือใจคอมันก็เยือก
เย็นกว้างขวาง ฉะนั้นการกระทำของบุคคล
ชนิดนี้ ก็เป็นการปฏิบัติธรรม

ถ้าหากันตามตัวหนังสือ คำว่า ธรรม หรือ ธรรมะ ก็ตาม ในความหมายทุกๆ ไป ในภาษาพูดของภาษานี้คือภาษาอินเดีย นะ คำว่าธรรมนะ มันแปลว่าหน้าที่ ที่เรา เรียกว่าธรรมะบ้าง พระธรรมบ้าง อะไรบ้าง คำว่าธรรมนี้มันแปลว่า หน้าที่ แต่มันหมายถึงว่าหน้าที่ที่ถูกต้อง แล้วก็หน้าที่ที่สมบูรณ์ ด้วย ถูกต้องอย่างครึ่งๆ กลางๆ ก็ยังใช้ไม่ได้ ต้องถูกต้องโดยสมบูรณ์

ฉะนั้น ธรรมะคือหน้าที่ที่กระทำไป แล้วอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ ซึ่งเรามีหน้าที่อะไรก็ทำไป ให้มันถูกต้อง และให้มันสมบูรณ์ก็ยอมเชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติธรรม

อยู่ในตัวอย่างนี้แล้ว มันได้บุญ ซึ่งเป็น
กำไรมหาศาลเสียตั้งแต่แรกทำ อย่างทำนา
สมมติว่า มันมีอุบัติเหตุหรือมันมีอะไร ที่
มันทำให้ไม่ได้รับผลเป็นข้าวเปลือก แต่ขอ
ให้เข้าใจว่า เราได้รับผลในการทำหน้าที่ ได้
รับผลในการปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นบุญชนิด
หนึ่ง ที่คนธรรมดาสามัญไม่มองหรือมอง
ไม่เห็น คนธรรมดาสามัญ เขาจะมองแต่ว่า
ได้เงิน ได้อะไรที่มากิน มาใช้ ตามที่ต้องการ
จึงจะเรียกได้ว่า บุญ นั้นมันบุญชั้นต่ำๆ บุญ
ของลูกเต๋ากๆ อมมือมากกว่า

ถ้าเป็นบุญที่ถูกต้องทั่วไปแล้ว ก็คือ
ความดีที่ได้ทำลงไปแล้วย่อมเป็นบุญ จะ
ได้ผลเป็นเงินเป็นทองหรือไม่นั้น ไม่ต้องพูด
นั้นมันอีกส่วนหนึ่งต่างหาก

ฉะนั้นถ้าเราได้ทำหน้าที่ของเราลงไป เช่น สมมติว่าทำนาให้ดีที่สุดเท่าที่เราทำได้ ให้เป็นเรื่องของการปฏิบัติธรรม ได้บุญ เพราะการปฏิบัติธรรม ถ้าได้ข้าวเปลือกมา มันเป็นเรื่องอีกเรื่องหนึ่ง และเป็นเรื่องเล็กน้อยด้วยซ้ำไป เป็นผล เป็นวัตถุ เพื่อกิน เพื่อปาก เพื่อท้อง ตีค่ากันแล้ว มันไม่เท่ากับค่าของบุญเพราะการปฏิบัติธรรม

ศาสดาของศาสนาทุกศาสนาก็สอนอย่างนี้ คือสอนให้มองในแง่ของจิตใจเป็นหลัก ไม่ใช่มองในแง่ของวัตถุ ดังนั้นเขาจึงไม่ค่อยคิดถึงเรื่องปาก เรื่องท้อง จะคิดถึงเรื่องความดี ความงาม ความถูกต้องในทางจิตใจ ความเป็นมนุษย์ของเรานั้นมันอยู่ที่

ความถูกต้องทางจิตใจ ไม่ใช่ว่า เพราะว่ามี
ข้าวกิน เพราะว่าแม้มีข้าวกินเหลือเฟือ เรา
เลวจนไม่เป็นมนุษย์ก็ได้

ฉะนั้นเป็นมนุษย์นี้ไม่ใช่เพราะมีอาหาร
กิน แต่เป็นมนุษย์เพราะมีธรรมะอย่าง
มนุษย์ การที่มีธรรมะอย่างมนุษย์ ก็เพราะ
ว่าได้ปฏิบัติธรรมที่เป็นหน้าที่ของมนุษย์
ฉะนั้นเราไม่ต้องคิดว่าเราเกิดมา ไม่ได้เป็น
นายกรัฐมนตรีหรือไม่ได้เป็นอะไรทำนอง
นั้น แต่เราเป็นชาวนา ก็ขอให้เข้าใจว่าเรา
มีความเป็นมนุษย์มากเท่ากันกับคนที่เขา
เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นรัฐมนตรี เป็นอะไร
ต่างๆ เพราะทุกคนไม่ทำอะไรได้มากไป
กว่าหน้าที่ เมื่อทำหน้าที่ของตนสุดความ
สามารถแล้วก็ได้บุญเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์

ทั้งนั้น แม้ว่าจะทำหน้าที่เป็นคนกวาดถนน ก็ต้องยกให้เป็นหน้าที่ที่เป็นบุญเป็นกุศล ร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะว่ามันขาดไม่ได้ อย่างเป็นชวานานี้ ลองขาดชวานา มันก็ล่มไปทั้งประเทศ แล้วก็ไม่มีใครจะเป็นนายกรัฐมนตรีเพื่อประโยชน์อะไร เมื่อประเทศมันล่มลงไปแล้ว ประเทศมันอยู่ได้เพราะชวานา ในส่วนหนึ่ง ในแง่หนึ่ง ด้านหนึ่ง

ฉะนั้นทุกๆ ส่วน ทุกๆ แ่ง ทุกๆ ประเภทของการทำงานนั้น เรียกว่ามีความสำคัญเท่ากัน ในส่วนธรรมะ ในส่วนจิตใจ ก็ได้รับหน้าที่และทำหน้าที่นั้น สุดกำลังใจที่เขาจะทำได้ ก็เรียกว่าเขาเป็นคนซื่อตรงต่อหน้าที่การงาน ซื่อตรงต่อตัวเอง เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์แล้ว ฉะนั้นถ้าชวานา

สักคนหนึ่ง ทำหน้าที่ของตนสมบูรณ์โดยแท้จริง ก็เรียกได้ว่า ทำหน้าที่ของมนุษย์เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ ทำสิ่งที่เป็นบุญ เป็นกุศล เป็นการปฏิบัติธรรมอย่างมนุษย์ร้อยเปอร์เซ็นต์ ส่วนจะได้เงิน ได้ข้าว ได้ปลาบ้าง นั้นเป็นเรื่องของร่างกาย ถือเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ ที่แนะนำให้มองกันอย่างนี้ ก็เพื่อว่าให้มันเกิดความถูกต้อง แล้วก็จะไม่เกิดความท้อแท้ หรือน้อยใจ หรืออ่อนใจ เช่น รู้สึกว่าเรามันเกิดมาอาภัพ ต้องทำหน้าที่ที่เหี้ยมโหดโหดย่อยอย่างนี้ เป็นต้น

ถ้าเรารู้สึกว่ามันเป็นการปฏิบัติธรรมแล้ว เราก็จะไม่รู้สึกเหนื่อย ถ้ามันเหี้ยมโหดโหดย่อยออกมาเท่าไร มันก็เป็นการปฏิบัติธรรมมากขึ้นเท่านั้น ฉะนั้นก็ต้อง

ถือว่า ถ้าเหงื่อมันออกมาก มันก็คือได้บุญ
มาก เพราะได้เสียสละมาก มีความจริงจัง
มากในการทำหน้าที่การงาน

ถ้ามองเห็นอย่างนี้แล้ว เราก็จะ
สนุกสนานในการทำงาน ผู้ที่เห็นความจริง
ข้อนี้ แล้วจะสนุกสนานในการทำการงาน
เดี๋ยวนี้ลูกเด็กๆ ของเรามันไม่มองเห็นอย่าง
นี้ แม้เป็นคนหนุ่ม คนสาว จะเป็นผู้ใหญ่อยู่
แล้ว มันก็ยังไม่มองเห็นอย่างนี้ เห็นได้ตรงที่
มันไม่อยากทำงาน มันขี้เกียจจะทำงาน แม้
จะให้ทำงานบ้าง มันจะเลือกงานเบา เห็น
ว่างานหนักนี้เป็นงานของคนไพร่ คนขี้ข้า
นั่นเรียกว่ามันโง่เอง มันไม่รู้ว่า ใ้อัการเสีย
สละมีมากเท่าไร ก็เป็นการปฏิบัติธรรม
หรือว่าได้บุญมากขึ้นเท่านั้น ส่วนนี้ขอให้

ระวังให้ตีว่า ลูกเต็กๆ ของเรอ เน้มนก้าล้ง
จะเสียคน คีอว่ามนั้ไม่รู้ว้าการงนคีอการ
ปฏิบัติธรรม ยั้งขึ้นไปกว้าพ้อของมนั้อีก
ฉะนั้พ้อของมนั้ก็ควรจจะรู้เสียว้า ใ้อ์การ
งนนี้คีอการปฏิบัติธรรม ท้าลงไปได้บุญ
ทั้นที ไม้ต้องรอว้า ข้าวเปลือกกออกมัจจจะ
ได้ประโยชน์ หรือได้ก้าไร พอลงมือท้างาน
แล้วเป็นบุญเป็นกุศล มีคีมเป็นมณุษย์
มากขึ้นทั้นที หรือเต็มเปี่ยมขึ้นมัจจมาทั้นที

การงนคีอการปฏิบัติธรรม ท้าบุญ ท้า
กุศลทีแท้จริง อยู่ในตัวการงนนั้นเอง ไม้
ต้องออกเงินพิเศษต้างหาก ไม้เทียวท้านั้น
ท้านี้ตามขนบธรรมเนียมประเพณีก็ได้ ขอ
ให้ท้าบุญในตัวการงน และปฏิบัติหน้าที

ในครอบครัวให้ถูกต้อง ที่ตามหลักของทาง
ศาสนา ก็ว่า ประพฤติตนให้ถูกในทิศทั้ง ๖
หน้าที่ต่อทิศทั้ง ๖ นี้ สำคัญที่สุด ถ้าทำครบ
ถ้วนนั้น ก็เป็นอันว่า ทำหน้าที่สมบูรณ์ หา
ที่ตำหนิ มิได้

ทิศทั้ง ๖ นั้น คือทิศข้างหน้า บิดา
มารดา ข้างหลังคือ บุตรภรรยา ทิศข้างซ้าย
มือนี้ มิตรสหาย ทิศข้างขวามือนี้ ครูบา-
อาจารย์ ทิศข้างบนนั้น พระเจ้า พระสงฆ์
ทิศเบื้องต่ำ ข้างล่างนั้นคือ คนใช้ กรรมกร

นี่ ถ้าเขาพูดอย่างแบบโบราณนั้นนะ
เขามีอันดับสูงต่ำตามหน้าที่การงาน ไม่
ต้องเอากำเนิดเป็นหลัก เอาหน้าที่การงาน
เป็นหลัก เพราะถ้าเราเป็นคนทำงานใหญ่

ต้องมีลูกจ้าง ต้องมีคนร่วมงาน นั่นก็ต้อง
มีคนเช่นนั้น ต้องเรียกว่าอยู่ในอำนาจ อยู่ใน
ในบังคับบัญชาของเรา ฉะนั้นเรียกสั้นๆ ว่า
คนที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของเรา เราเรียกว่า
ทิศเบื้องล่าง

ทบทวนอีกครั้งหนึ่ง ขอให้จำไว้ให้ดี
ว่า ทิศเบื้องหน้า ตรงหน้าไปนั่นคือ พ่อแม่
บิดามารดา พี่ป้าน้าอา อยู่ทิศเบื้องหน้า ทิศ
เบื้องหลังนั่น บุตรภรรยา ลูกหลานเหลน ก็
อยู่เบื้องหลังนั่นทิศหนึ่ง ข้างซ้ายนี้ เพื่อน
มิตรสหายญาติ เกล่อ เพื่อนร่วมงาน เรียก
ว่าเพื่อนก็แล้วกัน ทิศเบื้องขวานี้เรียกว่า
ครูบาอาจารย์ คือผู้ที่จะให้แสงสว่างในทุก
อย่าง หรือทุกเรื่อง ทิศเบื้องบนนั่น พระเจ้า

พระสงฆ์ จะพาจิตใจสูงไปหาความหมด
กิเลส ทิศเบื้องต่านั้นคือ ผู้ที่อยู่ใต้บังคับ
บัญชาของเรา รวมกันแล้วเป็นทิศทั้ง ๖

ผู้ทำหน้าที่ต่อทิศทั้ง ๖ สมบูรณ์นั้น
เรียกว่า “ยอดสุดของความเป็นฆราวาส”
ผู้ครองเรือน เต็มไปด้วยบุญ เต็มไปด้วย
กุศล เต็มไปด้วยความดี เต็มไปด้วยธรรมะ
อยู่ทุกครั้งที่หายใจเข้าออก กระดิกตัวนิด
หนึ่งก็เป็นบุญเป็นกุศล เพราะมันทำถูก
ต้องเพื่อทิศทั้ง ๖ นี้ นี่แตกออกไปให้เห็นว่า
หน้าที่ของมนุษย์ ถ้าเป็นฆราวาสอย่างพวก
ท่านทั้งหลายนี้มันก็มีอย่างนี้ ปฏิบัติหน้าที่
ให้ครบถ้วนทั้ง ๖ ทิศ

ทีนี้ก็ปิดช่องโหว่หรือรูรั่วตามที่
พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ เรียกว่า อบายมุข ซึ่ง
สมัยนี้ คนก็ไม่ค่อยจะเชื่อฟัง คือไม่ปิดรูรั่ว
หรือไม่ปิดประตูอบาย อย่างที่พระพุทธเจ้า
ท่านตรัสไว้ ยิ่งลูกเต๋ากๆ สมัยใหม่ด้วยแล้ว
ยิ่งไม่เชื่อ มันจึงจมลงไปใ้อบาย ยิ่งกว่า
พ่อของมันเสียอีก ไ้อ์รูรั่ว ช่องโหว่ หรือ
ปากทางแห่งอบาย เรียกว่า อบายมุข มี
อยู่ ๖ อย่าง ตีมน้ำเมา เทียวกลางคืน ดู
การเล่น เล่นการพนัน คบคนชั่วเป็นมิตร
ขอได้จดจำไว้อย่างแม่นยำ ว่านั่นมันเป็นรู
สำหรับลงไปใ้อบายเรียกว่า “อบายมุข”
ตีมน้ำเมา เทียวกลางคืน ดูการเล่น เล่นการ
พนัน คบคนชั่วเป็นมิตร คือรูรั่วที่จะจับหัว
เกษตรกรทั้งหลายใส่หัวลงไปใ้นรก ทาง

รูปทั้ง ๖ รูปนี้ ไม่เชื่อลองให้เกษตรกรคนไหน
กล้าทำไอ้หูกอย่างนี้ ตีมน้ำเมา เทียวกลาง
คืน ดูการเล่น เล่นการพนัน คบคนชั่วเป็น
มิตร เกียจคร้านทำงาน ไปเปิดดูได้ใน
พระไตรปิฎก เรียกว่า “อบายมุข”

ตีมน้ำเมานะ มันหมายถึงทุกชนิด ไม่
ว่าอะไร ถ้า ตีม กิน ลูบ ทา สูด ดม ดูแล้ว
เสียสติสัมปชัญญะ แล้วก็เรียกว่า น้ำเมา
ทั้งนั้น ไม่เฉพาะเหล้าอย่างเดียว ที่เทียว
กลางคืนนั้นนะ มันนิสัยเลว เพราะว่ากลาง
คืนเขาให้พักผ่อน เพื่อเอาแรงเพื่อกระทำ
งานในวันรุ่งขึ้น มันไปเทียวตรากตรำเสีย
ในเวลากลางคืนแล้วมีการเสียหายอะไรอีก
หลายอย่างเพราะเทียวกลางคืน ที่ดูการ

เล่นนี้ เล่นหัวต่างๆ นี ดูหนัง ดูยี่เก ดูเพลง
ดูอะไรกันจนติดเป็นนิสัย แล้วก็ฝึกชนิดนี้เข้า
สิง แล้วมันก็อดไม่ได้ พอค้ำลง ได้ยินเสียง
ไ้ประโคมอะไร มันก็ต้องไป

กสิกรไทยเรายังเป็นเอามาก ในเมื่อ
ไปเทียบกันกับกสิกรที่อินเดีย อาตมาไป
ที่อินเดียตั้งสามเดือน ก็พยายามไปตาม
บ้านนอกคอกนา ทุกหนทุกแห่ง สอบถาม
ทุกอย่าง เกษตรกรแท้ๆ เป็นชาวนา ชั้น
ธรรมดาสามัญแท้ๆ ปีหนึ่งก็ไม่เคยไปดู
มหรสพที่โรงหนัง หรือว่าที่ที่เขามีการแสดง
มหรสพที่ตลาด ที่ต้องเสียสตางค์นะ เพราะ
มันยากจน เพราะมันต้องทำงานเต็มที
แม้แต่ว่าจะไปวัด งานนักขัตฤกษ์ ก็ปีหนึ่ง

สักครั้ง สองครั้ง ไปได้ด้วยความยากลำบาก ฉะนั้นจึงไ้เรื่องดูการเล่นนี้ เกือบจะไม่รู้จัก แม้แต่ในงานไหว้พระ ชั้นใหญ่หลวง ไปกันเป็นล้านๆ คนนี้ ในงานบูชาพระนั้น ก็ไม่มีมหรสพ ไม่มีลูกโป่งขาย ไม่มีร้านอาหาร ไม่มีร้านเหล้า อย่างเขาไหว้พระอาทิตย์กันที่เมืองนาลันทานะ คนไปไว้นั้น ตั้งล้านคน สองล้านคน ไม่มีร้านอาหาร ไม่มีร้านกาแฟ ทุกคนต้องหิ้วหม้อ หิ้วข้าวสารของตัวเอง ก็ปักหลักชิงผ้าแล้วตรงนี้กลางทุ่งนา นีพออยู่อาศัยชั่วสามวัน เจ็ดวัน ก็หุงหากินเอง แล้วก็ไปไหว้พระ ทั้งวัน ทั้งคืน ผัวไปเมียเฝ้าโยง คนนี้ไป คนนี้เฝ้าโยง อย่างนี้ในงานนั้นไม่มีมหรสพ หนึ่งละครไม่ต้องมี

เพราะว่าแม้แต่ร้านกาแฟก็ไม่มี ร้านอาหารก็ไม่มี ลูกโป่งสักลูกก็ไม่มี เมื่อเขาไหว้พระ มันทำอย่างนี้ งานนักขัตฤกษ์ประจำปีไหว้พระนะ

ที่นี้บ้านเรา งานนักขัตฤกษ์ประจำปี ไหว้พระนั่นคือदनอบายมุข มีรำวง มีอะไรที่ไม่สมควรแก่งานในวัดก็ยังมี แล้วประชาชนของเราก็เสียนิสัยดูการเล่น ในการดูการเล่นนี้มากเกินไป เสียนิสัยไปตั้งแต่เด็กๆ แล้วก็มากขึ้นๆ แล้วก็ควบคุมไม่อยู่ มันเป็นกันทั้งพ่อ ทั้งแม่ ทั้งลูก มันก็ดูการเล่นมากเกินไป นั่นละคือรูรั่ว สำหรับให้พลัดลงไปนอบาย

ดื่มน้ำเมา ๑ เทียบกลางคืน ๒ ดูการ
เล่น ๓ ที่นี้ ๔ เล่นการพนัน นี่ก็ไปคิดเอา
เองเถอะ การพนันนี้ มันมีหลายระดับ
เล่นการพนัน กระทั่งว่าเล่นกินรวบ สาม
ตัว กระทั่งซื้อลอตเตอรี่ มันก็เป็นการพนัน
มันมีหลายชั้น หลายระดับ พอฝึการพนัน
เข้าสิ่งแล้วมันก็ไม่อยากทำงานเหมือน
กัน มันคอยแต่จะเล่นการพนัน แล้วก็หวัง
รวยจากการพนัน ก็เป็นเหตุให้เกิดความ
เดือดร้อน เบียดเบียน โจรขโมยอะไรกัน
ต่อไปอีก ฉะนั้นขออย่าได้มีแก่เกษตรกร
ทั้งหลายเลย

ทีนี้ข้อที่ ๕ คบคนชั่วเป็นมิตร นี้
หมายความว่า ถ้าคนไหนมันนำไปหาความ
เสื่อม หรือทำให้เกิดความเข้าใจผิด เห็นดี
เป็นชั่ว เห็นชั่วเป็นดี ก็เรียกว่าคนชั่วอย่า
ไปคบมัน

ส่วนข้อสุดท้ายเกี่ยวกับร้านทำงาน
นั้นเห็นอยู่แล้ว ถ้าไม่ทำงาน มันก็คือ
ความวิनाศแล้ว เพราะว่ามนุษย์เรานี่มันมี
ค่าอยู่ที่การงาน ถ้าไม่ทำงาน ก็ไม่มีค่า
หรือไม่มีราคาอะไร สัตว์เดรัจฉานก็มีการ
งานไปตามแบบของสัตว์เดรัจฉาน มนุษย์
ก็มีการงานไปตามแบบของมนุษย์ ฉะนั้น
ค่าของชีวิตนั้นมันอยู่ที่การงาน ฉะนั้น
ขอให้เรามีการงานที่เหมาะสมกับร่างกาย

จิตใจของเรา แล้วเราก็จะสนุกสนานใน
การทำงาน ฉะนั้นความเกียจคร้านก็
เข้ามาไม่ได้

นี้รૂร่ว ๖ รุ เรียกว่าอบายมุข ที่จะทำให้
สูญเสียความเป็นมนุษย์ ต้องปิดต้องอุด
อย่าให้มันร่วได้ เลิกเสียที่ไ้รૂร่วนี้ ถ้าเคย
ทำมาแล้วก็หยุดเสียที่ อาตมากล้าทำว่า ที่
นั่งอยู่นี้ทั้งหมดนี้ต้องเคยทำรૂร่วนี้มาแล้ว
ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง บางคนอาจจะเก่ง
ถึง ๖ อย่างก็ได้ นี่ต่อไปนี้ก็ขอให้เลิกกัน
ที่ หยุดกันที่ ไ้รૂร่ว ๖ อย่างนี้ เลิกกัน
ที่ แล้วไปเอาใจใส่ลูกเล็กๆ เต็กๆ ตาดำๆ
นั่นด้วย ว่าอย่าให้ไ้รૂร่วนี้ มันไปเกิดเป็นที่
พอใจแก่ลูกหลานของเรา ถ้าสมมติว่าลูก

เด็ก ๆ มันไปมั่วสุมอยู่แต่อบายมุข ๖ นี้ แล้ว
พ่อแม่จะทำงานไปได้อย่างไร จะทำงาน
อะไรไหว มันก็ต้องช่วยกันปิดกันอุดทุกคน
เดี๋ยวนี้พ่อแม่มันนำเสียเอง พ่อแม่เป็นผู้นำ
ในทางอบายมุขเสียเอง ก็เป็นอันว่าวินาศใน
ทางจิตใจ วินาศในทางจิตใจ มันก็วินาศใน
ทางร่างกาย ทางทรัพย์สินสมบัติ ทางอะไรตาม
ตามตามกันออกมา

สรุปความว่าอุดรูรั่ว ๖ รุนี้เสีย แล้ว
ปฏิบัติหน้าที่ต่อทิศทั้ง ๖ นั้นให้สมบูรณ์ นี้
จะเป็นการปฏิบัติธรรมอันสูงสุด อยู่ที่เนื้อ
ที่ตัว ที่กาย วาจา ใจ ของคนเหล่านั้น แม้ว่า
เป็นเกษตรกร ถ้าสมมติว่าทำเอง ไถนาเอง
ถือคันไถอยู่ ก็เป็นการปฏิบัติธรรมที่ตรงนั้น

เอง หรือสมมติว่าทำอย่างอื่น เกษตรกรรม
อย่างอื่น ก็เป็นการปฏิบัติธรรมอยู่ที่เมื่อ
ทำงานนั่นเอง เพราะว่าเราทำเพื่อบูชา
ความเป็นมนุษย์ ทำโลกนี้ให้งดงาม นี่เป็น
หลักใหญ่

ทีนี้ที่มันละเอียดออกไปก็คือว่า เมื่อ
เราทำการงานอะไรก็ตาม แม้ว่าจะไถนา
อย่างนี้ มันต้องมีธรรมะหลายข้อ เช่น ต้อง
มีปัญญา รู้จักไถ มันจึงจะไถได้ดี จะต้องมี
สติ ควบคุมวัวควาย ตัวเองอะไรให้ดี ต้อง
มีขันติ ความอดกลั้น อดทน ต้องมีวิริยะ
ความพากเพียร แล้วต้องมีธรรมะปลีกย่อย
อีกหลายอย่าง ตลอดเวลาที่ทำงานนั้น จน
กล่าวได้ว่าต้องปฏิบัติธรรมะครบทุกข้อที่
มีในพระศาสนาด้วยซ้ำไป แต่มันละเอียด

เป็นส่วนน้อยๆ ส่วนน้อย ธรรมชาติข้อไหนไป
พิจารณาดูจะต้องมีอยู่ในบุคคลผู้ทำหน้าที่
ของตนอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ ถ้าขาด
ธรรมชาติข้อใดข้อหนึ่งแล้ว ใ้งานที่ทำนั้นจะ
ไม่ถูกต้อง แม้จะถูกต้องบ้างก็ยังไม่สมบูรณ์
ถ้างานไหนทั้งถูกต้องและสมบูรณ์ งานนั้น
ต้องประกอบไปด้วยธรรมชาติครบทุกอย่าง
ทุกประการ

ฉะนั้นขอให้พอใจ ให้ยินดี ให้บูชาการ
งานนั้นแหละ เหมือนกับบูชาพระเจ้า แล้ว
เราก็จะสนุกสนานในการทำงาน แล้วเราก็จะ
เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบ ไม่คดโกง
ซึ่งจะทำความวิनाศให้แก่กันและกัน

นี่เวลาที่ท่านทั้งหลายกำหนดให้ ก็
หมดแล้ว อาตมาก็ขอยุติการบรรยายนี้ ขอ
อวยพรให้ท่านทั้งหลายทุกคน จงมีจิตมั่นคง
ในหลักธรรม ในพระศาสนาของตนๆ ให้ยึด
พระธรรมเป็นหลัก แล้วก็มี การประพฤติ
ธรรมนั้น อยู่ที่เนื้อ ที่ตัว ที่กาย วาจา ใจ มี
ความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงานของตน
ตลอดทุกทีพาราตริกกาลเทอญ

รายชื่อหนังสือธรรมะเล่มน้อย

๑๒ เล่ม เมื่อปี ๒๕๕๓ ประกอบด้วย

๑. ความสุขปีใหม่...กึ่งให้ดีกว่าปีเก่า
๒. เป้าหมายชีวิตและสังคม
๓. อุดมคติของโพธิสัตว์
๔. ยอดแห่งความสุข
๕. การเป็นพุทธบริษัทที่ถูกต้อง
๖. วิปัสสนาระบบลัดสั้นสำหรับประชาชนทั่วไป
๗. ทำบุญ ๓ แบบ
๘. แม่คือผู้สร้างโลก
๙. บุตรที่ประเสริฐที่สุด
๑๐. การดำรงจิตไว้อย่างถูกต้อง
๑๑. ทุกอย่างเป็นเช่นนั้นเอง
๑๒. ดอกสร้อยแสดงธรรม ๒๔ ฉากของชีวิต

๑๒ เล่ม เมื่อปี ๒๕๕๔ ประกอบด้วย

๑. ชีวิตใหม่เมื่อปีใหม่
๒. ความรักผู้อื่น
๓. โลกบ้าหรือธรรมะบ้า
๔. การชนะโลก
๕. อริยมรรคมีองค์แปด
๖. การศึกษาและการรับปริญญาในพระพุทธศาสนา
๗. วิธีทำสมาธิเบื้องต้น
๘. สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงเคารพ
๙. อิศราภาพหรือเสรีภาพในทางธรรม
๑๐. การเมืองเรื่องศีลธรรม
๑๑. ปัญญาดีกว่าศาสตราวุธ
๑๒. ผู้ทรงเปิดให้สัตว์โลกเห็นทั่วกันหมด

๑๒ เล่ม สำหรับปี ๒๕๕๕ ประกอบด้วย

๑. การมีอายุครบรอบปี...เป็นเช่นนั้นเอง
๒. สิ่งที่เป็นคู่ชีวิต
๓. มาฆบูชา วันนี้เป็นการกระทำเพื่อบูชาพระอรหันต์
๔. ความถูกต้องของการศึกษา
๕. ความหมายและคุณค่าของคำว่า "ลืออายุ"
๖. การทำงานนั้นคือการปฏิบัติธรรม
๗. เศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธ
๘. พระธรรมในทุกแห่งทุกมุม
๙. มีอชวาทำบุญอย่าให้มีอชชาয়รู้
๑๐. ปวารณา คือเครื่องหมายแห่งคนดี
๑๑. ประโยชน์ของความกตัญญู
๑๒. ภูมิต่าง ๆ และแนวครองชีวิต

กสิกรรม ฉบับพิเศษ
พระพรหม อริสงฆ์

BIA BOOK Club

สวนโมกข์กรุงเทพ

บริการ
จัดส่งหนังสือ
ทางไปรษณีย์
ทั่วประเทศ

[email bookclub@bia.or.th](mailto:bookclub@bia.or.th) • facebook.com/bookclub.bia

facebook.com/buddhadasaarchives

สอบถาม ฦกัทร เวลา ๑๐.๐๐ - ๑๘.๐๐ น.

โทรศัพท์ ๐.๒๙๓๖.๒๘๐๐ ต่อ ๗๑๐๘ • โทรสาร ๐.๒๙๓๖ ๒๙๐๐

กิจกรรมของสวนโมกข์กรุงเทพ

การบริหารงานทางธรรมให้เกิดการมีส่วนร่วมในธรรมในหลากหลายลักษณะ อาทิ ทำเอง ร่วมมือกันทำ และธรรมภาคีทำให้ ทำขึ้นภายในและภายนอกทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำและทำเป็นครั้งคราว โดยกิจกรรมบางส่วนที่เกิดขึ้นภายในประกอบด้วย ดังนี้

การเจริญสติภาวนา : สวดมนต์ทำวัตรและเจริญจิตตภาวนา ทุกวัน เวลา ๑๗.๓๐ - ๑๘.๓๐ น. • สมาธิภาวนา ทุกวันอาทิตย์ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๗.๐๐ น. • อานาปานสติภาวนากับพุทธทาสภิกขุ โดยกลุ่มอยู่เย็นเป็นประโยชน์ ทุกวันพุธ, พุธที่สิบตี เวลา ๑๗.๐๐ - ๑๘.๓๐ น. • เจริญสติแบบเคลื่อนไหว ทุกวันเสาร์, อาทิตย์ สัปดาห์ที่ ๒ ของเดือน เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๗.๐๐ น. • วันแห่งสติกับชาวคณะหมู่บ้านพลัมประเทศไทย ทุกวันเสาร์ สัปดาห์ที่ ๓ ของเดือน เวลา ๐๗.๐๐ - ๑๗.๐๐ น.

การบริหารเพื่อจิตตภาวนา : โยคะในสวนธรรม โดยสถาบันโยคะวิชาการ • โยคะภาวนากับชีวิตสิกขา โดยครูดล เครือข่ายชีวิตสิกขา • อานาปานสติกับไทเก๊ก โดยคณะครูสุพล โล่ห์ชิตกุล • สมหายใจ ดนตรีชีวิต โดย อ.ดุขฎิ พนมยงค์

อบรมเพื่อพัฒนาชีวิต : สวนโมกข์เสวนา • เพลินธรรม นำชม • ธรรมนิทรรศการ เป็นต้น

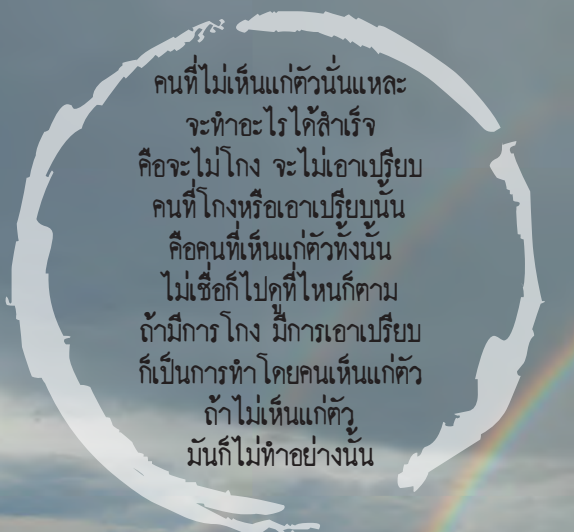
สาระธรรมบันเทิง : ดูหนังหาแก่นธรรม ทุกวันอาทิตย์ที่ ๔ ของเดือน เวลา ๑๗.๐๐ น. • เพลินเพลงในสวนธรรม

ธรรมะใกล้มือ

- สมัครรับ SMS ข้อธรรมฟรี เฉพาะเครือข่าย AIS
กด *455233300 แล้วกดโทรออก
- ธรรมะ “Twitter” ที่ www.twitter.com/buddhadasa
- ธรรมะดีดี (D³) รับ “ข้อธรรม” และ “เสียงธรรม”
www.facebook.com/buddhadasaarchives
www.facebook.com/bookclub.bia
www.dhamma4u.com
www.bia.or.th
www.life-brary.com
- แอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟน ทั้ง iOS และ Android
 - BIA Dhamma eTravel : เที่ยวทั่วไทยให้ถึงธรรม
เปิดพื้นที่ธรรมในหัวใจสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมมือใหม่
 - BIA Meditation : สงบจิต พินิจ ภาวนา
สัมผัสสมาธิกับการดับเสียงธรรมชาติ

ธรรมะในสวน ตักบาตรเดือนเกิด

- ทุกวันอาทิตย์แรกของเดือน ที่สวนโมกข์กรุงเทพ
- บูชาพระรัตนตรัย รับศีล และฟังธรรม ตักบาตรแบบครั้ง
พุทธกาล แล้วร่วมกรวดน้ำแผ่เมตตา ร่วมกินข้าวกันบาตร
- เจริญสติภาวนา และกิจกรรมมหรสพเพื่อปัญญา

คนที่ไม่เห็นแก่ตัวนั้นแหละ
จะทำอะไรได้สำเร็จ
คือจะไม่โกง จะไม่เอาเปรียบ
คนที่โกงหรือเอาเปรียบนั้น
คือคนที่เห็นแก่ตัวทั้งนั้น
ไม่เชื่อก็ไปดูที่ไหนก็ตาม
ถ้ามีการโกง มีการเอาเปรียบ
ก็เป็นการทำ โดยคนเห็นแก่ตัว
ถ้าไม่เห็นแก่ตัว
มันก็ไม่ทำอย่างนั้น